



دانشگاه مازندران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

رساله جهت اخذ درجه دکتری در رشته

حقوق خصوصی

عنوان:

بررسی ماهیت مهریه در حقوق ایران و آیین دادرسی مطالبه‌ی آن

استاد راهنما:

دکتر حمید ابهری

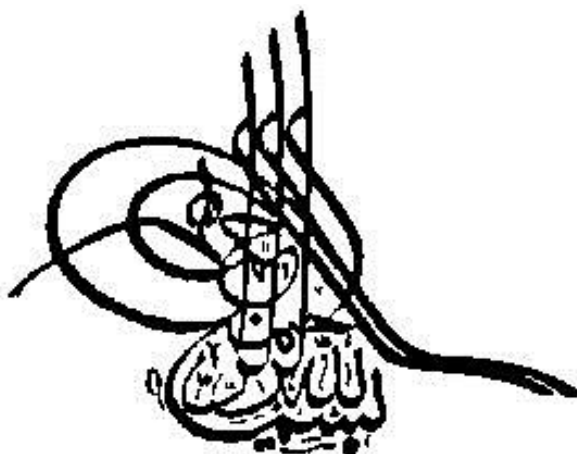
استاد مشاور:

دکتر سام محمدی

دانشجو:

شهره منصوری

بهار ۱۴۰۲





تعهدنامه اصالت پایان نامه

بدینوسیله اینجانب **شهره منصورى** دانشجوی دوره دکتری در رشته **حقوق خصوصی** با شماره دانشجویی ۹۷۱۵۲۳۱۵۶۲۰۱ تعهد می‌نمایم که کلیه مطالب مندرج در این پایان نامه تحت عنوان: **ماهیت مهریه در حقوق ایران و آیین دادرسی مطالبه‌ی آن** حاصل فعالیت پژوهشی خودم بوده که به راهنمایی یا مشاورت اساتید دانشگاه مازندران تهیه شده است و در هر جا که از دستاوردها یا آثار علمی دیگران استفاده شده با رعایت حقوق مالکین معنوی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم در متن پایان نامه، ارجاع داده شده و در منابع پایانی ذکر شده است. این اثر پژوهشی قبلاً برای اخذ هیچ مدرک هم سطح، بالاتر یا پایین تر هیچ‌یک از دانشگاه‌ها و مؤسسات دولتی یا غیر دولتی ارائه نشده است، در صورت احراز تخلف و اثبات خلاف هر یک از موارد فوق، دانشگاه مازندران حق دارد بدون نیاز به حکمی از مراجع قضایی یا غیرقضایی، نسبت به ابطال مدرک تحصیلی اینجانب اقدام کند و حق پیگیری قضایی موضوع نیز برای دانشگاه مازندران محفوظ است و اینجانب حق هرگونه اعتراض را از خود ساقط می‌نمایم.

کلیه‌ی نتایج و حقوق حاصل از این اثر، متعلق به دانشگاه مازندران است و هرگونه استفاده از نتایج علمی و عملی، واگذاری اطلاعات به دیگران یا چاپ و تکثیر، نسخه برداری ترجمه و اقتباس از پایان نامه، بدون موافقت دانشگاه مازندران یا استاد راهنما یا مشاور ممنوع است. نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

صحت امضای دانشجو مورد گواهی است نام و نام خانوادگی و امضاء دانشجو

مدیر گروه آموزشی

معاون پژوهشی دانشکده

تقدیم به :

مادر همیشه همراه و فداکار و مهربانم که حقی بزرگ از او بر دمه دارم

سپاسگزاری

از تمامی اساتید بزرگوار که در راه نگارش این رساله و کسب دانش یاریم نمودند به ویژه اساتید فاضل و ارجمند جناب آقای دکتر ابهری و آقای دکتر محمدی کمال تشکر و سپاس را دارم.

چکیده

مهریه، مالی است که با انعقاد عقد نکاح بر ذمه شوهر قرار می‌گیرد و متعهد به پرداخت آن به زوجه می‌باشد. درمورد ماهیت مهریه، هم در منابع فقهی و هم در منابع حقوقی بحث و اختلاف نظر وجود دارد. برخی عقد نکاح را از عقود معاوضی دانسته و مهریه را عوض بعض قرار داده‌اند. برخی دیگر، نکاح را عقدی غیر معوض دانسته و مهریه را نوعی هدیه از سوی زوج قلمداد کرده‌اند. سوالی که مطرح می‌شود این است که آیا می‌توان برای مهریه ماهیتی خاص در نظر گرفت؟ خواهیم دید که مهریه دارای ماهیت ویژه‌ای است که نمی‌توان آن را در قالب عوض در عقود معاوضی توجیه کرد. در خصوص شیوه مطالبه مهریه نیز در سال‌های اخیر تحولاتی در قوانین موضوعه ایران ایجاد شده است. از جمله اینکه زوجه مکلف است ابتدا برای مطالبه‌ای که در سند رسمی نکاح درج شده است به دفترخانه ثبت کننده ازدواج و اداره ثبت مراجعه کند و در صورت عدم دسترسی به اموال زوج، حق مراجعه به دادگاه را خواهد داشت. سوالی که مطرح می‌شود این است که آیا چنین مقرره‌ای مخالف حق دادخواهی اشخاص در مراجع قضایی نیست؟ خواهیم دید که الزام زوجه برای مطالبه مهریه از طریق مراجعه به دفترخانه ازدواج و اداره ثبت، مخالف حق دادخواهی اشخاص مندرج در قانون اساسی است و لازم است که در مورد مطالبه مهریه، زوجه مخیر باشد که از طریق اداره ثبت در صدد مطالبه خود برآید یا از طریق طرح دعوا در دادگاه. وانگهی در صورت مراجعه به دادگاه برای مطالبه مهریه، مقررات خاصی وجود دارد که متفاوت از مقررات موجود درباره سایر مطالبات است.

واژگان کلیدی: مهریه، ماهیت، نکاح، آیین دادرسی، حقوق ایران

فهرست مطالب

مقدمه	۱
الف) بیان مسأله	۱
ب) سوال‌های پژوهش	۵
ج) پیشینه‌ی پژوهش	۵
د) فرضیه‌های پژوهش	۶
ز) حدود پژوهش	۶
ط) اهداف پژوهش	۶
ه) روش شناسی پژوهش	۷
ی) تقسیم مطالب	۷
فصل اول: کلیات	۸
مبحث اول: مفهوم نکاح و اقسام آن	۹
گفتار اول: مفهوم نکاح	۹
گفتار دوم: اقسام نکاح	۱۲
مبحث دوم: مفهوم، اقسام، مبانی و تاریخچه مهریه	۱۸
گفتار اول: مفهوم مهریه	۱۸
بند اول: معنای لغوی مهر	۱۸
بند دوم: مفهوم اصطلاحی مهر	۱۹
گفتار دوم: اقسام مهر	۲۱
بند اول: مهر المسمی	۲۱
الف: مقدار مهر المسمی	۲۳
ب: موارد تعلق نصف مهر المسمی	۲۵
بند دوم: مهر المثل	۲۶
بند سوم: مهر المتعه	۲۹
گفتار سوم: مبانی مهریه	۳۰
بند اول: مبانی فقهی	۳۰

۳۰	الف: آیات.....
۳۵	ب: روایات.....
۳۷	بند دوم: مبانی حقوقی.....
۳۸	گفتار چهارم: تاریخچه مهر.....
۳۸	بند اول: مهر در آغاز بشریت.....
۳۹	بند دوم: مهر در تمدن بابل و آشور.....
۴۰	بند سوم: مهر در یونان باستان.....
۴۱	بند چهارم: مهر در ایران باستان.....
۴۲	بند پنجم: مهر در آیین یهود.....
۴۳	بند ششم: مهر در مسیحیت.....
۴۳	بند هفتم: مهر در عربستان پیش از ظهور اسلام.....
۴۵	فصل دوم: ماهیت مهریه.....
۴۶	مبحث اول: عوض بودن مهر.....
۴۷	گفتار اول: نظر موافقان عوض بودن مهر.....
۴۷	بند اول: نظر اهل سنت.....
۴۸	بند دوم: نظر فقهای امامیه.....
۵۰	بند سوم: دلایل استنادی عوض بودن مهر.....
۵۰	الف: آیات.....
۵۳	ب: روایات.....
۵۴	پ- حق حبس.....
۵۶	۱- ماهیت حق حبس.....
۵۷	۲- حق حبس در نکاح دائم و تحلیل ماده‌ی ۱۰۸۵ قانون مدنی.....
۶۱	ت- استقرار مهر با نزدیکی.....
۶۲	۱- دیدگاه فقها.....
۶۲	۱-۱- مالکیت زوجه بر تمام مهر با عقد و نزدیکی عامل استقرار مهر.....
۶۶	۱-۲- مالکیت زوجه بر نصف مهر با عقد و نزدیکی عامل تملک نصف دیگر مهر.....

- ۱-۳-توقف ۶۸
- ۲- دیدگاه حقوق دانان ۶۸
- گفتار دوم: نظر مخالفان عوض بودن مهر ۷۰
- بند اول: عدم تاثیر مهر در ایجاد عقد ۷۱
- بند دوم: تنافی تعیین مقدار مهر با عوض بودن آن ۷۳
- بند سوم: وجود احکامی معارض با عوض بودن مهر در خصوص بخشش آن ۷۳
- بند چهارم: نکاح عاملی جهت ایجاد رابطه‌ای عاطفی ۷۴
- بند پنجم: عدم نفی مهر به اراده‌ی زوجین ۷۶
- بند ششم: عدم وجود برخی خواص معاوضات در نکاح ۷۷
- بند هفتم: عدم امکان شرط خیار در نکاح و جواز آن در مهر ۷۹
- مبحث دوم: سایر نظریات ارائه شده در خصوص ماهیت مهریه ۸۴
- گفتار اول: هدیه بودن مهر ۸۴
- بند اول: توجیه نظریه ۸۴
- بند دوم: نقد نظریه ۸۷
- گفتار دوم: وثیقه و تضمین بودن مهر ۹۰
- بند اول: توجیه نظریه ۹۱
- بند دوم: نقد نظریه ۹۲
- گفتار سوم: قرارداد تبعی و مستقل ۹۵
- مبحث سوم: ماهیت نکاح منقطع و مهریه در آن ۹۹
- گفتار اول: ماهیت نکاح منقطع ۹۹
- بند اول: نظر موافقان اجاره بودن نکاح منقطع و توجیه آن ۱۰۰
- الف: آیات ۱۰۰
- ب: روایات ۱۰۱
- پ: شباهت میان نکاح منقطع و عقود معاوضی ۱۰۲
- بند دوم: نظر مخالفان اجاره بودن نکاح منقطع و توجیه آن ۱۰۴
- الف: صیغه نکاح منقطع ۱۰۴

ب: اعتبار شخصیت زوجین در نکاح منقطع	۱۰۵
پ: جایگاه بهره‌وری جنسی در نکاح منقطع	۱۰۶
گفتار دوم: ماهیت مهریه در نکاح منقطع	۱۰۸
بند اول: عوض بودن مهریه در نکاح منقطع	۱۰۸
بند دوم: نقد نظریه	۱۰۹
الف: تابعیت مهریه از تراضی طرفین	۱۰۹
ب: صحت تعیین مهریه از مال غیر	۱۱۰
ج: تفاوت حق حبس در ازدواج موقت با معاوضات	۱۱۰
فصل سوم: آیین دادرسی مطالبه‌ی مهریه	۱۱۶
مبحث اول: مقررات موجود در خصوص لزوم مراجعه زوج به اداره‌ی	
ثبت برای وصول مهریه	۱۱۷
گفتار اول: تشریح بند ب ماده‌ی ۱۱۳ قانون برنامه‌ی ششم توسعه و بخشنامه	
ریاست قوه قضائیه	۱۱۸
بند اول: تشریح بند ب ماده‌ی ۱۱۳	۱۱۸
بند دوم: بخشنامه‌ی رئیس قوه قضائیه به شماره ۹۰۰/۳۴۸۸۹/۱۰۰ مورخ	
۱۳۹۷/۷/۲۲	۱۲۰
گفتار دوم: اهداف قانون و بخشنامه مربوطه	۱۲۳
بند اول: قضازدایی	۱۲۳
بند دوم: کاهش تعداد زندانیان	۱۲۴
گفتار سوم: معایب قانون و بخشنامه	۱۲۴
گفتار چهارم: مزایای مراجعه به ادارات ثبت	۱۲۷
گفتار پنجم: بررسی مغایرت یا عدم مغایرت قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه	
با حق دادخواهی شهروندان	۱۳۰
بند اول: مفهوم حق دادخواهی	۱۳۰
بند دوم: حق دادخواهی در قانون اساسی	۱۳۲
بند سوم: حق دادخواهی از منظر شورای نگهبان	۱۳۴

- مبحث دوم: تشریفات مطالبه‌ی مهریه از طریق اداره‌ی ثبت ۱۳۷
- گفتار اول: درخواست اجرا ۱۳۸
- گفتار دوم: مراجع صدور اجراییه ۱۳۹
- گفتار سوم: اجراییه و تعداد نسخ آن ۱۳۹
- گفتار چهارم: ابلاغ اوراق اجرایی ۱۴۰
- گفتار پنجم: نحوه‌ی اجرای عملیات اجرایی ۱۴۳
- بند اول: معرفی و بازداشت اموال ۱۴۳
- بند دوم: ارزیابی اموال بازداشت شده ۱۴۴
- بند سوم: مزایده ۱۴۵
- بند چهارم: حق‌الاجرا ۱۴۶
- گفتار ششم: خاتمه‌ی عملیات اجرایی ۱۴۷
- مبحث سوم: تشریفات مطالبه‌ی مهریه از دادگاه ۱۴۸
- گفتار اول: تشریفات مربوط به مطالبه مهریه مندرج در سند رسمی نکاحیه از طریق دادگاه ۱۴۹
- بند اول: مراجعه به دفاتر خدمات الکترونیک قضایی ۱۴۹
- بند دوم: تکمیل فرم دادخواست مطالبه مهریه ۱۴۹
- بند سوم: هزینه دادرسی ۱۵۱
- بند چهارم دادگاه صالح: ۱۵۵
- الف: دادگاه خانواده ۱۵۵
- ب: شورای حل اختلاف ۱۵۹
- گفتار دوم: تشریفات مطالبه مهریه مندرج در سند عادی نکاحیه یا نکاح ثبت نشده ۱۶۱
- گفتار سوم: اجرای حکم با تاکید بر قانون حمایت خانواده و قانون نحوه‌ی اجرای محکومیت‌های مالی ۱۶۳
- بند اول: تحلیل ماده ۲۲ قانون حمایت خانواده ۱۶۳
- بند دوم: اجرای حکم با تاکید بر قانون نحوه‌ی اجرای محکومیت‌های مالی ۱۶۷

نتیجه و پیشنهادات..... ۱۷۳

الف: نتیجه ۱۷۳

ب: پیشنهادات..... ۱۷۵

منابع و مأخذ..... ۱۷۷

مقدمه:

الف) بیان مسأله:

یکی از مسائل بسیار مهم عقد نکاح مهریه می‌باشد. مهر به فتح میم واژه‌ای است عربی که در لغت به معنای صداق و عطیه‌ای از جانب زوج به زوجه به کار رفته است. در قرآن کریم به جای مهر از واژه‌ی صداق، صدقه، نحله، فریضه یاد شده‌است. برای مهر تعاریف متعددی ذکر شده است، برخی از فقها مهر را عوض بضع دانسته که به مجرد عقد زن مالک آن می‌شود (حلی، ۱۳۶۳: ۵۴۲) برخی دیگر مهر را مالی می‌دانند که زوجین در نکاح بر آن توافق کرده‌اند که بر عهده‌ی زوج و به سود زوجه است (حلی، ۱۴۱۷: ۳۴۶) حقوق‌دانان نیز در تعریف مهر بیان داشته‌اند: «مهر عبارت از مالی است که زوج برای نکاح به زوجه تملیک می‌نماید» (امانی، ۱۳۸۷ با ۳۷۸) و یا به عبارتی آن را مال معینی می‌دانند که بر طرق متعارف و معمولی در عقد نکاح، زوج به زوجه می‌دهد یا به نفع زوجه بر ذمه می‌گیرد (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۸: ۷۰۲). البته تعاریف فوق مربوط به مهرالمسمی می‌باشد انواع دیگری از مهر نیز به نام مهرالمثل و مهرالمتععه نیز وجود دارد با این توضیح که چنانچه در عقد نکاح دائم مهر ذکر نشده باشد و زوج قبل از نزدیکی زوجه را طلاق دهد مهرالمتععه و در صورتی که نزدیکی صورت گرفته باشد مهرالمثل به زوجه تعلق می‌گیرد (ماده ۱۰۹۳ قانون مدنی).

یکی از موضوعات بسیار بحث برانگیز میان فقها و حقوق‌دانان، ماهیت مهریه و مبنای التزام زوج به پرداخت مهریه می‌باشد. در خصوص ماهیت مهریه میان فقها اختلاف نظر وجود دارد. در خصوص نکاح موقت اکثر قریب به اتفاق فقها نکاح موقت را نوعی معاوضه می‌دانند که مهر در آن اجرت و زن مستاجر خوانده می‌شود لذا از این جهت است که نکاح منقطع را بدون ذکر مهر باطل می‌دانند که در این خصوص اجماع مستفیض و روایات متعددی وجود دارد (مکارم شیرازی، ۱۴۲۴: ۳۵؛ انصاری دزفولی، ۱۴۱۵: ۲۲۱) ماده‌ی ۱۰۹۵ قانون مدنی نیز از این نظر تبعیت کرده و بیان

می‌دارد: «در نکاح منقطع عدم ذکر مهر در عقد موجب بطلان است». اختلاف نظر در خصوص ماهیت مهر بیشتر در نکاح دائم مطرح می‌شود یا برخی از فقها مهر را همچون عوض در معاوضات می‌دانند و معتقدند که مهریه عوض بضع و قیمت زن است مانند ثمن و مثن در بیع (حلی، ۱۴۱۱: ۱۴۱)، به عبارتی نکاح را عقدی معاوضی دانسته؛ بدین ترتیب که به مجرد عقد، زن مالک مهر و مرد مالک بضع می‌شود (نجفی، ۱۹۸۱، ۱۴۱: خمینی روحانی قمی، ۱۴۱۲: ۱۰۷) برخی از فقهای که معتقد بر معاوضی بودن نکاح می‌باشند بر این نظرند که زن به مجرد عقد مالک مهر می‌شود اما پس از نزدیکی مهر برای وی تماماً مستقر می‌گردد (کیدری، ۱۴۱۷: ۴۲۲) ماده‌ی ۱۰۸۲ و ۱۰۹۲ قانون مدنی نیز از این نظر مشهور فقهی تبعیت نموده است. یکی از استدلالاتی که این گروه از فقها برای اثبات وجود رابطه‌ی معاوضی میان مهر و بضع بیان می‌دارند این است که زن می‌تواند از نزدیکی امتناع ورزد تا تمام مهر خود را دریافت نماید و به نوعی از حق حبس خویش که مخصوص معاوضات است استفاده کند. ماده‌ی ۱۰۸۵ قانون مدنی صراحتاً به این حق اشاره نموده است. رای وحدت رویه $\frac{۷۰۸}{۱۳۷۸/۵/۲۲}$ نیز متأثر از این دیدگاه می‌باشد.

عده‌ای دیگر مخالف عوض بودن مهر می‌باشند و معتقدند که در نکاح فضائل بسیاری وجود دارد و ارزش زن بیشتر از این است که رابطه‌ی بضع و مهر را رابطه‌ی معاوضی دانست و معتقدند مهریه جهت احترام به شخصیت زن و نشان‌دهنده‌ی صداقت و حقیقتی بودن علاقه‌ی مرد به زن و برای دوام زندگی مشترک است (حلی، ۱۴۱۵: ۱۸۴، عاملی، ۱۴۲۷: ۳۳۹) از جمله دلایلی که این گروه از فقها برای اثبات نفی رابطه‌ی معاوضی میان بضع و مهر به آن اشاره کرده‌اند عبارت است از: ۱- تابعیت میزان مهر از توافق طرفین و شرط نبودن تعادل میان عوضین (ماده ۱۰۸۲ قانون مدنی) ۲- شرط نبودن علم تفصیلی در مهر (م ۱۰۷۹ ق م) ۳- ناممکن بودن شرط خیار در نکاح و ممکن بودن آن در مهر (ماده ۱۰۶۹ قانون مدنی). در خصوص ماهیت مهریه نیز می‌توان گفت به نظر می‌سد که در جامعه‌ی کنونی و در حال

حاضر، نگاه به زن و جایگاه آن به مراتب متفاوت از گذشته شده است و نمی‌توان، صرف اتکا به نظرات فقها به این امر پاسخ داد لذا در خصوص ماهیت مهر با توجه به ارزش و جایگاه بسیار متفاوت زن نسبت به گذشته جای بحث بسیار است که در نوشتار حاضر به آن می‌پردازیم.

در خصوص مبنای التزام زوج به پرداخت مهریه نیز برخی آن را نوعی جبران خسارت می‌دانند که این خسارت یا ناشی از کمبود ارث است یا ناشی از تصرف مرد نسبت به زن (کریمی، ۱۳۷۷: ۲۱).

برخی نیز آن را وسیله‌ی تضمین حقوق زن در مقابل حق طلاق مرد در نظر گرفته‌اند (صفایی، ۱۳۸۹: ۱۴۸) یا برخی از فقها و حقوق‌دانان برای مهریه صرفاً جنبه‌ی قراردادی قائل‌اند یعنی التزام زوج به پرداخت مهریه ناشی از اراده‌ی زوجین است (طبرسی، ۱۴۱۰، ۱۵۵؛ جعفری لنگرودی، ۱۳۷۸: ۵۰۴).

برخی دیگر معتقدند که مهر المسمی جنبه‌ی قراردادی دارد و سایر اشکال مهریه ناشی از الزام قانونی است که در این موارد به دلیل سکوت زوجین یا بطلان مهر تعیینی مقدار آن به صورت قانون تکمیلی تعیین می‌شود اما به نظر می‌رسد هم سو با نظر برخی نویسندگان (کاتوزیان، ۱۳۹۱: ۱۳۸) باید برای مهر مبنای قانونی قائل بود که میزان آن به تراضی طرفین تعیین می‌گردد.

در خصوص این که آیا مهر مستقل از نکاح است یا وابسته به آن نیز برخی معتقدند که مهر نوعی التزام ضمنی در عقد نکاح است همچون شرط ضمن عقد (موسوی خویی، ۱۴۱۴: ۶۰) اما اکثر فقها و حقوق‌دانان مهر را یک عقد تبعی و مستقل از نکاح می‌دانند که ظرف وجودی آن عقد نکاح است و امکان تعیین مهر پس از نکاح و یا تعیین آن توسط ثالث و عدم تاثیر بطلان عقد در نکاح را مؤید نقش تبعی و استقلال یک نکاح می‌دانند.

پس از آشنایی با مهریه و ماهیت آن، آیین دادرسی و روش مطالبه‌ی آن مورد بحث قرار می‌گیرد. از آنجایی که سند نکاحیه از جمله اسناد لازم‌الاجرا می‌باشد لذا

در گذشته زوجه مخیر بود به دادگاه یا اداره‌ی ثبت (دایره اجرا) برای مطالبه‌ی مهریه‌ی خویش مراجعه کنند. در حال حاضر وفق بخشنامه‌ی جدید رئیس قوه قضائیه به شماره ۹۰۰/۳۴۸۸۹/۱۰۰ مورخ ۹۷/۰۷/۲۲ که ناظر بر بند ب ماده ۱۱۳ قانون برنامه ششم توسعه می‌باشد: زوجه برای مطالبه‌ی مهریه مکلف است ابتدا به اداره‌ی ثبت مراجعه و اگر زوج اموالی داشته باشد عملیات اجرایی از طریق دایره‌ی اجرا و اداره‌ی ثبت صورت پذیرد و اگر زوج فاقد اموال باشد پس از صدور گواهی از اداره‌ی ثبت می‌تواند به دادگاه دادخواست مطالبه مهریه تقدیم نماید. که اتخاذ این شیوه بسی محل بحث و ایراد است. از یک سو حقوق زوجه مورد تضییع واقع می‌شود چرا که با اجرایی شدن این امر عملاً زوجه از امتیازات مربوط به تامین خواسته جهت توقیف اموال زوج نمی‌تواند استفاده کند. و از آنجایی که از زمان مراجعه‌ی زوجه به اداره‌ی ثبت تا صدور گواهی از آن اداره مبنی بر عدم وجود مالی به نام زوج، زوج امکان و فرصت انتقال اموالی که به صورت سند عادی دارد، می‌گردد و بدین نحو حقوق زوجه مورد تضییع قرار می‌گیرد.

از سویی دیگر این امر مخالف با رای وحدت رویه $\frac{۹,۵۹}{۱۳۶۰/۶/۱۵}$ هیأت عمومی دیوان عالی کشور می‌باشد که مراجعه به اداره‌ی ثبت یا دادگاه را در خصوص اسناد لازم-الاجرا به اختیار ذی‌نفع گذاشته است. که این امر نیاز به بررسی بیشتر دارد. بحث بعدی در خصوص هزینه دادرسی مطالبه مهریه می‌باشد. مطابق با بخشنامه‌ی اخیر رئیس قوه قضائیه مبنی بر یکنواخت‌سازی هزینه دادرسی زوجه مکلف می‌باشد برای مطالبه‌ی مهریه‌ی خود در صورتی که سکه یا طلا باشد در روز تقدیم دادخواست هزینه دادرسی را براساس قیمت روز این مسکوکات بپردازد.

سوال این است که آیا این بخشنامه برخلاف قانون آیین دادرسی مدنی و قانون اساسی و حق دادخواهی شهروندان است؟ که نیاز به بررسی دارد این در حالی است که در برخی محاکم، کماکان قیمت تقویم شده مبنای محاسبه‌ی هزینه‌ی دادرسی قرار می‌گیرد.

در خصوص نحوه‌ی رسیدگی به دعاوی خانوادگی که شامل مهریه نیز می‌باشد ماده‌ی ۸ قانون حمایت خانواده رسیدگی به این دعوی را با تقدیم دادخواست و بدون رعایت تشریفات دادرسی می‌داند این که این ماده تا چه اندازه در محاکم اجرا می‌شود و محدوده‌ی تشریفات دادرسی چیست نیاز به تحقیق و بررسی بیشتری دارد که در این پژوهش به تمامی این مسائل پرداخته می‌شود.

ب) سوال‌های پژوهش:

- ۱- ماهیت مهریه چیست؟
- ۲- آیا الزام زوجه به مراجعه به اداره ثبت برای وصول مهریه و در صورت عدم موفقیت در وصول به مراجعه به دادگاه مخالف حقوق شهروندی نیست؟
- ۳- آیا بخش‌نامه‌ی رئیس قوه قضائیه مبنی بر الزام زوجه به پرداخت هزینه دادرسی بر مبنای قیمت روز سکه بهار آزادی مخالف قانون نیست؟

ج) پیشینه‌ی پژوهش:

در خصوص این موضوع تحقیق مستقلی انجام نشده است ولی در برخی آثار حقوقی و فقهی اشاراتی به این موضوع شده‌است که از جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- ۱- در کتاب (حقوق مدنی در خانواده) «۱۳۸۹» دکتر کاتوزیان در خصوص تعریف و ماهیت مهر چنین آمده است: «مهر مالی است که به مناسبت نکاح مرد ملزم به دادن آن به زن می‌شود. الزام مربوط به تملیک مهر ناشی از حکم قانون است و ریشه‌ی قراردادی ندارد و به همین دلیل سکوت دو طرف در عقد و حتی توافق بر این که زن مستحق مهر نباشد تکلیف مرد را در این زمینه از بین نمی‌برد».
- ۲- در مقاله (ضمانت مهریه) «۱۳۸۹» اثر تقی‌زاده و موسوی آمده است: «درباره‌ی ماهیت مهریه نباید نسخه‌ی واحدی پیچید در مهر المسمی که زوجین در مورد آن به صورت کامل نسبت به نوع و مقدار و نحوه پرداخت آن به توافق می‌رسند و زوج با طوع و رغبت متقبل آن می‌شود الزام ناشی از قرارداد است».

۳- در کتاب (شرح لمعه) «۱۳۷۳» ج ۳ اثر شهید ثانی آمده است: «مهر مالی است که در مقابل وطی، به زن پرداخت می‌شود نه آن که زن کنیز باشد یا به واسطه‌ی عقد نکاح یا تقویت قهری بضع در بعضی حالات مانند ارضاع و رجوع شهود.

۴- در مقاله تبصره المتعلین فی احکام الدین» «۱۳۶۳» اثر حلی در خصوص تعریف و ماهیت مهر این گونه آمده است: «مهر عوض بضع است که زن به واسطه‌ی عقد نکاح آن را تملک می‌نماید.

۵- در کتاب (النهایه فی مجرده الفقه والفتاوی) «۱۹۸۰» اثر طوسی در مبنای التزام زوج به پرداخت مهریه آمده است: التزام زوج به دادن مهریه جنبه‌ی قراردادی دارد هر چند این توافق وابسته به نکاح است.

د) فرضیه‌های پژوهش:

۱- ماهیت مهریه گاهی تعهد قراردادی (مهرالمسمی) و گاهی تعهد قانونی (مهرالمثل و مهرالمتعّه) است

۲- الزام زوجه به مراجعه به اداره ثبت برای وصول مهریه و در صورت عدم موفقیت در وصول مراجعه به دادگاه مخالف حقوق شهروندی است

۳- بخش‌نامه‌ی رئیس قوه قضائیه مبنی بر محاسبه‌ی هزینه دادرسی مهریه به نرخ روز سکه مخالف قانون است.

ز) حدود پژوهش:

گستره پژوهش بررسی موضوع در حقوق ایران و فقه امامیه است.

ط) اهداف پژوهش:

هدف از این پژوهش بررسی ماهیت مهریه در حقوق ایران و فقه امامیه و آیین دادرسی مطالبه‌ی آن جهت شناخت کامل ابعاد نظری بحث و شناخت نقاط ضعف و قوت قانون و ارائه‌ی راهکار در راستای برطرف نمودن ایرادات موجود در قانون می‌باشد.

ه) روش شناسی پژوهش

در این تحقیق با استفاده از شیوه‌ی کتابخانه‌ای به جمع‌آوری اطلاعات و فیش برداری پرداخته می‌شود و سپس با تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، به نتیجه‌گیری می‌پردازیم. از این روش تحقیق روش توصیفی - تحلیلی می‌باشد.

ی) تقسیم مطالب

این رساله شامل سه فصل می‌باشد. در فصل اول به کلیات اشاره شده است که شامل دو مبحث می‌باشد؛ مبحث اول به مفاهیم و مبحث دوم به تاریخچه مهر اختصاص دارد. در فصل دوم در خصوص ماهیت مهریه بحث شده است که مبحث اول به عوض بودن مهر و مبحث دوم به هدیه بودن مهر و مبحث سوم به وثیقه و تضمین بودن مهر و قرارداد تبعی و مستقل و مبحث چهارم به ماهیت مهریه در نکاح منقطع و مبحث پنجم به نظریه منتخب اختصاص دارد. فصل سوم تحت عنوان آیین دادرسی مطالبه‌ی مهریه به سه مبحث تقسیم شده است در مبحث اول به بررسی قانون برنامه ششم توسعه در ارتباط با مطالبه مهریه و بخشنامه مربوطه و در مبحث دوم مراحل مطالبه‌ی مهریه از طریق اداره‌ی ثبت و در مبحث سوم مراحل مطالبه مهریه از دادگاه مورد مطالعه قرار گرفته است.

